

El barri mariner de Pals: zona prohibida?

Autor: Lleonard Garcia i Solà
Data de publicació: 05-04-2016

Què passa a Pals? Per què a despit de les noves troballes arqueològiques que demostren que hi havia un port i un vell barri mariner ja al segle XVI, els nostres polítics i historiadors continuen mirant cap a un altre costat?

Es diu que la raó dels models seguits per l'escriptor Josep Pla, entre els quals el costumisme, és que per ell «la funció de l'escriptor és contribuir a contrarestar l'eficàcia destructiva del temps; la literatura assumida com un eficaç instrument contra l'oblit». Coherentment amb això, doncs, no passa per alt en una de les seves obres l'existència d'un oblidat barri mariner de Pals.

Tanmateix, un barri trossejat per la construcció de la coneguda emissora de Ràdio Liberty als anys 50. Un esguerro ben visible encara, com ho és la tanca que en separa les runes servades al seu interior amb les que envolten la Torre de Mar (o Torre Mora) que són, d'altra banda, les que han estat objecte de les darreres excavacions de l'estiu de l'any 2011. Sembla que es va enderrocar una ermita en construir l'esmentada emissora, però d'altres edificacions, per sort, van ser preservades pels seus responsables.

A la memòria de les esmentades excavacions, a càrrec de l'arqueòloga Maria José Caja¹ i a instàncies de l'àrea de Cultura de l'Ajuntament de Pals i del Cercle Català d'Història (CCH), ja s'hi esmenta una visita a l'interior del tancat de l'emissora, tot reconeixent-t'hi la pervivència «de restes de 4 botigues més i, possiblement, les restes d'altres dues; també hi ha indicis d'una pedrera».

En la descripció dels diversos sectors de les estructures: murs, llars, forns, diferents materials, rases, desguassos, estratigrafia, abocador, mides i alçades, etc., també s'esmenten els moments d'abandonament: en un cas a finals del segle XVI i en l'altre a finals del XVII.

I la conclusió final: «Aquesta campanya d'excavació ha posat de manifest noves estructures, que donen nous significats a les preexistents. La principal és la troballa d'uns murs que emmarcaven la torre i que deixaven inscrita en un rectangle, els quals pertanyen, cronològicament, al mateix moment de la construcció de la torre, per la qual cosa tindria una muralla que actuaria com a primera contenció abans d'arribar a la torre. Més tard es reutilitzaria, en part, com a recolzament per a la construcció de la botiga nord i de les estructures trobades a l'interior del pati».

Pura descripció d'allò desenterrat; però, i el context històric? Tot al descobert i sense protecció, elements malmesos i, al final de la concessió, tot enterrat de nou. Prou que se'n lamentaven els promotors de l'excavació que a l'Ajuntament, així com a d'altres instàncies, no els interessa gens rescatar el passat mariner de la vila.

No costava res, per part de les institucions de recerca històrica i protecció del patrimoni, complementar les dades de l'excavació amb d'altres de caire documental com ho és el document notarial –ja esmentat pel Sr. B. Parera en parlar dels orígens del Molí de Pals i el conreu de l'arròs– on s'hi deixa ben clar el permís que dóna el rei Alfons el Magnànim al propietari d'aleshores (Misser Miquel Pere), per construir unes estructures físiques pròpies dels llocs marítims i que anirien a parar fins al mar: murs a banda i banda del canal (visibles encara en el seu inici) i que, un cop arribats al mar, poder-hi bastir una estructura prou ferma com perquè els parroquians accedissin amb comoditat –amb llaüts i fustes– per portar el gra fins l'esmentat molí. Estructures segurament enterrades sota la sorra de la platja del grau i no molt lluny de les esmentades botigues. El paper de les quals, doncs, hauria estat el de donar servei al moviment de naus i mariners.

Es a dir: a Pals hi havien tots els elements materials i humans que la història oficial espanyola ha volgut situar al Palos andalusí. Indret però, on les darreres prospeccions amb georadar només hi han trobat algun mur enterrat i que, amb un excés de voluntarisme, defineixen com a restes d'algun magatzem portuari. Per concloure finalment que «en aquella època, un port no necessitava d'obra física, tant sols protecció natural davant el mar, per fer possibles les tasques de càrrega i descàrrega».

Així doncs, tant sí com no, i malgrat el que demostrin les noves tecnologies, als espanyols els cal mantenir el port de Palos de Moguer com el port de sortida del primer viatge de Colom. Tan se'ls en dóna, com ja ha esmentat en manta ocasions en Jordi Bilbeny, el fet objectiu de l'existència de diverses cròniques que fan sortir de la Mediterrània l'expedició cap a l'Atlàntic després d'haver superat les columnes d'Hèrcules. La qüestió, des de fa segles, és aprofitar el poder per emmotllar els fets a la determinades conveniències hegemòniques. Mentre els sigui possible.

Finalment, si se'ns permet una analogia, tot i esmentant aquella dita que fa «per guarir una malaltia, primer cal reconèixer que es pateix», en aquest cas també podem dir quelcom semblant, però aplicat als explicadors de la pròpia història: per saber i reivindicar determinats fets històrics a Pals, primer cal reconèixer què va tenir i encara té sota la sorra: un autèntic port.

De moment, però, caldrà anar superant amb ànim i persistència l'actual status de zona prohibida.

Lleonard Garcia Solà (INH)

Girona, 25 Gener del 2016

BIBLIOGRAFIA

1 XI Jornades d'Arqueologia de les Comarques de Girona. Girona, 15 i 16 de Juny de 2012; Universitat de Girona. Servei de Publicacions, Girona, 2012.

Aspectes de la excavació. Torre del mar. Estiu 2011.

Diferents angles de l'excavació. Estiu 2011.

Botigues dins de Ràdio Liberty, prop de la Torre de mar.

Botigues dins de l'antiga emisora.

Botigues dins de l'antiga emisora.

Torre de mar.